

7. ภูมิปัญญาไทย

7.1 ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา คือ ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และพฤติกรรมในแก้ไขปัญหาของมนุษย์ที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต เป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่างๆ โดยเกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้

7.2 ลักษณะของภูมิปัญญา

7.2.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์ จนเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบขึ้นมาจากรู้เฉพาะเรื่องหลายๆ เรื่องรวมกัน ไม่อาจแยกย่อยออกมาเป็นเฉพาะสาขาวิชาได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และตัวผู้ สามารถถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ได้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

- 1) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม
- 2) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
- 3) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อพึ่งพา

ตนเอง

7.2.2 ภูมิปัญญาไทย เป็นผลจากประสบการณ์ของคนที่ยังสั่งสมมา โดยเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกันและระหว่างกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์ รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างสมดุลกับสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาไทยมิได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศแต่มีส่วนแลกเปลี่ยน เลือกลง และผสมผสานกับภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่นตลอดมา ลักษณะของภูมิปัญญาไทย มีดังนี้คือ

- 1) ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
- 2) ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
- 3) ภูมิปัญญาไทยเป็นกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
- 4) ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
- 5) ภูมิปัญญาไทยเป็นแกนหลักและเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ
- 6) ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะ มีเอกลักษณ์ของตนเอง
- 7) ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับให้สมดุลกับพัฒนาการทางสังคม

7.3 ปัจจัยมีผลต่อการพัฒนาภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาเป็นกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนาเลือกสรรองค์ความรู้เหล่านั้น จนเกิดเป็นทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย เกิดภูมิปัญญาที่เหมาะสมและสืบทอดไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของภูมิปัญญาไทย ได้แก่